

Soru: Dolar krizi halen sürüyor ve dikkat çekici oranda düşmeye devam ediyor. Bunu da petrol, altın ve diğer maden fiyatlarındaki artış izledi. Sonra bunu da gıda maddelerindeki artış izledi. Tüm bunlar, sürekliliği, şiddeti ve birkaç krizi kapsayan yapısı bakımından daha önce benzeri görülmemiş şekilde meydana geldi. O halde bu kriz, fiilî iktisâdî bir problem sonucu mudur, yoksa bunu hareketlendiren ve kızıştıran Amerikan politikasının parmağı mı vardır? Bu konuyu açıklamanızı ricâ ediyoruz, Cezâkumullahu Hayr (Allah sizleri hayır ile mükâfatlandırsın).

Cevap: Muhakkak ki bu sorunun, hakikî iktisâdî bir yönü vardır, lâkin sorunu tırmandıran, çapını genişleten ve gördüğümüz bu boyutlara çıkaran siyâsî manipölasyon bu düzeye el attı. Görüntünün tamamen netleşmesi için krizin nasıl çıktığını, siyâsî aktörlerin nasıl müdâhale ettiklerini, sonra bunun petrol, altın ve maden fiyatlarındaki artışa, ardından da gıda krizinin çıkmasına nasıl etki ettiğini açıklayacağız.

Birincisi: Amerikan ekonomisinde, Dolar'ın etkinliğine ve gücüne tesir eden hakikî bir kriz vardır ve dolayısıyla böylesi keskin bir düşüşe mâruz kalmıştır. Bu kriz ise aşağıdaki sebepler sonucunda ortaya çıkmıştır:

Amerikan Ticâret Açığı: Amerika, ihraç ettiğinden daha fazla mallar ve hizmetler ithâl etmektedir. Nitekim Amerika'nın tüketim çılgınlığı ithâlâta kapı aralamaktadır. Meselâ; Amerika 2003 yılında 1,652 trilyon dolarlık mal ve hizmet ithâl ederken, ihrâcâtı 1,203 trilyon dolarda kalmıştır. Yani ticâret açığı 449 milyar dolar olmuştur. Bu açık, tırmanarak 816 milyar dolara ulaşmıştır. İthâlât ile ihrâcât arasındaki bu fark, Amerikan matbu evrâkıdan (Dolar'dan) veya Amerikan devlet tahvillerinden oluşuyordu. Bu da tabiatıyla, -resmen ilan edilmese de- Dolar'da fiilî düşüşe yol açıyordu. Geçmişte Amerika, bu denli bir ticâret açığı ile karşılaşmamıştır. Aksine bilhassa II. Dünya Savaşı sonrasında on yıllar boyunca ticâret fazlası vermiştir. Sonra bu fazla, özellikle Amerikan tüketicisinin mal ve hizmet ithâlâtını artıracak şekilde daha ucuz üretim yapan Avrupa ve Asya ülkeleri karşısındaki rekâbet sebebiyle azalmaya başlamıştır. Ardından bu gidişata, ödemeler faturasının yükselmesine yol açan Vietnam Savaşı'na dönük askerî harcamaların hacmi de eşlik etmiştir. Bunun üzerine Amerika, 1971 yılında Dolar'ın altınla desteğini kaldırmıştır. İşte bu, sarsıntıların ilki olmuştur. 80'li yıllarda ise dünya ticareti gelişip fabrikalar Amerika'dan ucuz işgücü bulunan ülkelere taşınınca, ticâret açığı daha da belirginleşmiş, yine Meksika, Çin ve Malezya gibi ucuz mallar ihraç eden ülkelere sürekli yapılan ithâlât, ticâret açığının genişlemesine neden olmuştur. İşte böylece ticâret dengesi ile ödemeler dengesindeki bu açık, yatırımcılar nezdinde Amerikan ekonomisi hakkında kuşku ve güvensizlik oluşturmuş ve bu da sonraları Dolar'ın düşüşüne götürmüştür.

Borçlanma: Amerikan Hazine Bakanlığı'nın verileri, [merkezî yönetim ve eyâlet yönetimleri olmak üzere] devlet borçlarının, 1990 yılında 4,3 trilyon dolardan 2003 yılında 8,4 trilyon dolara, 2007 yılında ise 8,9 trilyon dolara yükseldiğini ve bu kamu borçlarının GSMH'nin %64'ünü oluşturur hale geldiğini göstermiştir. Böylelikle artık Birleşik Devletler'i, kamu borç yükünün ağırlığından yakınan devletler kapsamında kategorize etmek mümkündür. Artık Amerikan borçlanmalarının yükü eyâlet yönetimleri üzerinde durmakla kalmamış, fertlerin ve şirketlerin de üzerine binmiştir. Son zamanlarda bireysel borçlar, 6,6 trilyon dolar tutarına ulaşmıştır. Şirketlerin borçları ise 18,4 trilyon dolar tutarlık hacmiyle ilk sırayı almaktadır. Böylelikle hepsinin toplamı yaklaşık 34 trilyon doları, yani GSMH'nin üç katını bulmaktadır. Zaten başlı başına bu borçlar, tehlikeli bir iktisâdî krizdir.

Euro'nun Yükselmesi: Euro tedâvüle girdiğinden beri, Dolar'dan sonra dünyanın ikinci rezerv parası haline gelmiştir. Euro, bu konumunu Alman Markı'ndan devraldığı halde, onun düzeyini fazlasıyla aşmış, bu da Dolar aleyhine gelişmiştir. Böylece Euro'ya güven artarken Dolar'a güven azalmıştır. Tüm bunlar Dolar'a olan talebe etki edip değerini düşürmüştür. Dolar'ın değer kaybetmesi nedeniyle pek çok yatırımcı, yatırımlarında Dolar yerine Euro'ya itimat etmeye yönelmiştir. Ayrıca Amerika diğer iktisâdî sorunların da sıkıntısını çekmektedir. Bunların başında %4'ü aşan enflasyon, %5'i aşan işsizlik, gerilemekte olan sanayi, fakirlik ve kötü eğitim hizmetleri... gelmektedir. Tüm bu faktörler Dolar'ın değerinin düşmesine yol açmaktadır. Yine bu düşüş, bazı merkez bankalarının Dolar rezervlerini azaltmalarına neden olmuştur. HSBC'de döviz stratejisti olan Paul Mackel şöyle demektedir: "Merkez

bankaları bir süredir, Dolar'a bu kadar aşırı yüklenmek istemediklerini fark ettiler ve merkez bankalarının toplam dolar stokları, %73'ten %64'e düştü." Dolar krizinin hakikî iktisâdî esâsı işte budur.

İkincisi: Bunun ardından, bu krizi çıkarlarına hizmet edecek şekilde hareketlendirmek ve Amerika'nın yerel krizi olmaktan çıkarıp küresel bir krize dönüştürmek... üzere Amerika'nın politik manipülasyonu devreye girdi. Bu da şöyle oldu:

1. İhrâcâtçı ülkenin parasının değerindeki düşüş ihrâcâtını artırır. Çünkü emtia fiyatları nispeten ucuzlar. Şöyle ki; ithâlâtçılar, ihraç malların fiyatlarının kendi ülkesinin parasına göre olması, bu paranın da değerinin düşmüş olması itibariyle, daha az nakdî değer ödeyeceklerdir. Meselâ; bir ithâlâtçı, bir malın bedeli olarak 1000\$ ödüyorsa, -bunu da 1000€'ya denk sayalım- Dolar'ın %10 değer kaybına uğramasıyla önceden ödediği 1000\$ yerine 900€ ödeyecektir. Bunun için tüccar, parasının değerinin düşük olması sebebiyle o devletten mal ithâl etmeye yönelir.

Fakat bu, düşüş %5'i aşmadığı takdirde iyi olur, hatta %10'a kadar da makbul sayılır. Ancak bu oran daha fazla artarsa, bu düşüşten kaynaklanan enflasyon sebebiyle üretim yapan fabrikalar üzerinde bir yük teşkil eder, yani para biriminin değeri düştüğü için alım gücü de düştüğünden dolayı o ülkedeki maddelerin fiyatları zamlanır. Oluşan bu enflasyon sebebiyle hem fabrikaların maliyetleri artar, hem de ihraç ürünlerinin fiyatları artar. Yani artık o mal, meselâ 1000\$'da kalmayıp artmaya başlar. Para biriminin makul sınırın üzerinde düşmesi halinde böyle olur. Bu da üretim maliyetlerinin artmasına, dolayısıyla emtia fiyatlarının artmasına, dolayısıyla paranın değer kaybından kaynaklanan enflasyon nedeniyle ihrâcât hacminin azalmasına götürür. Amerika'nın durumunda ise Dolar'ın düşüşü, makul sınırları fazlasıyla aşmıştır. Meselâ; Euro-Dolar paritesi 2000 yılında 0,8\$ iken 1,6\$ düzeyine çıkmıştır. Yani Dolar'ın düşüş oranı, azamî iktisâdî sınırları beş kattan fazla aşmıştır. Bunun için bu değer kaybı sonucu Amerikan ihrâcâtı, yok denecek kadar az artmıştır. Yani ticâret açığı, biraz azalmasına rağmen, mevcut haliyle kalmıştır.

Bununla birlikte Amerika, bu açığı düzeltmek için hiçbir icraatta bulunmamıştır. Zira üretim yapan fabrikalar açısından enerji fiyatlarının düşmesi, dolayısıyla üretim maliyetlerinin düşmesi ve ihrâcâtın artması için petrol rezervlerinin bir kısmını piyasaya sunmak üzere çıkarmamıştır. Bilakis Bush yönetimi, büyük oranda tırmanan enerji fiyatlarının düşmesi için petrol rezervlerinin bir kısmını çıkarıp kullanıma sunmayı reddetmiştir. Bir diğer ifadeyle, iktisâdî ticâret açığı konusunu çözmemiştir. Kezâ borçlanmalar konusunu da çözmemiştir. Bilakis Afganistan ve Irak'a yönelik 2 trilyon doları aşan maliyete sahip mücrim saldırılarının sürmesi sebebiyle bu borçları artırmak için çalıştığı gibi, siyâsî ve seçime yönelik dürtülerle Amerikalı zengin kapitalistlere uyguladığı vergi indirimleri çerçevesinde yaklaşık 1 trilyon dolar tutarında krediler vermiştir... Bu da borçlanmaları artan şekilde kendi haline terk etmiştir. Böylece Amerika, Dolar'ı düşüş üzere bırakmış, durumunu düzeltmek için herhangi bir iktisâdî icraatta bulunmamıştır. Sonra bu düşüşü, muazzam dolar rezervleri bulunan devletlere... şantaj yaparak siyâsî bir istismar aracı olarak kullanmıştır. Meselâ; yaklaşık 1 trilyon dolar rezervi bulunan ve Dolar'daki düşüş sonucu muazzam miktarlarda zarara uğrayan Çin gibi, sonra Hindistan, Avrupa devletleri ve petrol devletleri gibi... Bu da bu devletleri, kendi para birimlerinin bir kısmını piyasaya sürüp dolar satın alarak, yani ona olan talebi artırarak Dolar'a dayanma girişimine mecbur bırakmıştır ki biraz olsun düşüşünü frenleyebilsinler.

2. Sonra Amerika'nın bu krizi, bir Amerikan krizi olmaktan devletlerarası bir kriz olmaya çevirmesini sağlayan mortgage şirketlerinin hisselerinin düşmesi karşısında Amerikan politikasının sonraki adımı gelmiştir. Devlet, konut sektöründe faaliyet gösteren şirketlere, bilhassa satış bedelinin taksitleri tamamen ödeninceye dek yapılan ipotek karşılığı ev satan mortgage şirketlerine düşük faizli krediler vermiştir. Bundan ötürü bu şirketler nezdinde büyük oranda likidite bolluğu oluşmuş, bu da onları, cazip ve düşük fiyatlarla ev satış koşullarını kolaylaştırmaya sevk etmiştir. Şöyle ki; konut sektöründe çalışan şirketlerin ve mortgage şirketlerinin maddî likiditeleri, devletin verdiği düşük faizli krediler sonucunda artış gösterdi. Ardından Amerikalılar ev satın almaya yöneldiler. Uygun koşullu faizlerle ev sahiplerine krediler vermeye başlayan Amerikan bankalarından aldıkları cazip kredilerin ilk ödemesini yapmaları önündeki yolu iyice açtılar. Hatta ipotek altına alınan evin tüm bedeli miktarında konut kredileri bile vermeye başladılar. Oysa Avrupa bankaları böylesi krediler vermiyorlardı, çünkü onlar ipotek altına alınan evin tüm bedelinin en fazla %60'ı oranında krediler veriyorlardı. Tüm bunlar devletin bu şirketlere ve bankalara düşük faizli krediler vermesinden kaynaklanmıştır ki bu, emlak sektörünü çarpıcı oranda büyüttü.

Küreselleşme politikası ve şirketlerin bu politikanın bir kısmına uyarlanması sebebiyle, büyüme ve kâr görüldükçe, dünya şirketleri, özel bankalar ve merkez bankaları ve kezâ fertler, daha fazla kâr peşinde koşarak Amerikan mortgage şirketlerinin hisselerini satın almaya yönelmişlerdir... Zîra emlak sektörü ve borsada işlem gören mortgage şirketlerinin hisseleri, tüm dünya çapında, özellikle Birleşik Devletler’de sürekli artan bir şekilde değer kazanmıştır. Öyle ki modern teknoloji sektörü dâhil diğer faaliyetleri alanları zararlara mâruz kalırken, emlak satın almak en ideal yatırım haline gelmiştir. Önceleri bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki yatırımlara aşırı bir yöneliş yaşanırken, Amerikalı fertler ve şirketler, gerek ev sahip olmak amacıyla, gerek uzun vadeli yatırım yapmak amacıyla, gerekse spekülasyonlara kapılarak emlak alımına yönelmişlerdir. Bankaların, dar gelirleri nedeniyle borçlarını kapatma güçleri olmayan fertlere bile krediler açacağı derecede emlak alımındaki kolaylıkların önü açılmıştır.

Bu durum, geçen seneye kadar sorunsuzca sürdü. Özellikle devlet üzerindeki borç yükü artınca, Amerika mortgage şirketlerine ve bankalara cazip krediler vermeyi durdurdu. Dahası vadesi dolmuş önceden aldıkları kredi borçlarını derhâl kapatmalarını istedi... Mortgage şirketleri ve bankalar da ev sahiplerinden istemeye başladı. Amerika’daki işsizlik, enflasyon ve kötü ekonomik durum nedeniyle, ev sahipleri ne satış bedellerini, ne de bankalardan aldıkları kredileri ödemeye güç yetirebildiler... Emlak fiyatları hızla düştü ve fertler, ipotekli evlerini sattıktan sonra bile borçlarını kapatamaz hale geldiler. Meselâ; haberlerde geçtiği gibi, yarım milyon dolarlık bir ev 200,000\$’a düştüğü halde satın alacak kimse bulunmuyordu. Böylece iki milyondan fazla Amerikalı, sırf taşınmaz mülklerini kaybetmekle kalmadılar, hayatları boyunca da mâli yükümlülüklerle bağımlı hale düştüler. Kredi alanların kredi borçlarını ödeyememesi sonucu uğradıkları zarar nedeniyle kreditor bankaların borsadaki hisseleri değer kaybetti. Mortgage şirketleri de 2 trilyon doları bulan korkunç zararlara maruz kaldılar ve pek çok mortgage şirketi iflas ettiğini açıkladı. Dolayısıyla borçların önemli bir kısmı yok oldu ve geri döndürülemez hale geldi.

Son zamanlarda Amerikan mortgage sektöründe şiddetli bir sarsıntıya uğrayan büyük bankaların görünümü hakkında, Arap-Alman Ticâret ve Sanâyi Odası tarafından Berlin’de yayınlanan Souq (Piyasa) Dergisi, geçen senenin son çeyreğindeki zararları yeni yılın başında ortaya çıkan Amerikan CitiGroup bankasına dikkat çekip uğradığı zararın, 9,83 milyar dolar [6,6 milyar euro] olduğunu ve mezkur bankanın emlak sektöründeki zararının şu ana kadar toplam 18,1 milyar doları aştığını kaydetti. Aynı olumsuz gelişme, mâli varlıklarından 14,1 milyar doların silindiğini açıklayan Amerikan Merrill Lynch bankasında da gerçekleşti. Bu da onun 2007 yılı son çeyreğindeki zararının 9,8 milyar dolara ulaştığı anlamına gelmektedir ki bu, tarihindeki en büyük kayıptır. Aynı durum, iflastan kurtulmak için Singapur Hükümeti Yatırım Şirketi’nden (GIC) iki milyar dolar alan İsviçre’nin devasa UPS bankasının da başına geldi.

İşte böylece mortgage şirketlerinin borsadaki hisseleri çöktü ve dolayısıyla dünyanın pek çok ülkesinde, Amerikan mortgage şirketlerinde yatırımı yahut hisseleri bulunan veya Amerikan emlak sektöründe doğrudan çalışan şirketlerin ve bankaların hisseleri de düştü. O kadar ki salgın, gayrimenkul faaliyetleri içerisinde bulunmayan sektörlerle de bulaştı, yine iktisâdî sektör faaliyetlerinin iç içe geçmiş olması ve küreselleşme nedeniyle her tarafı etkiledi. Amerika’da Wall Street borsasındaki hisselerin değeri düşer düşmez, borsa endeksleri değer kaybetti; Frankfurt’ta %7,1, Paris’te %6,8, Londra’da %5,4, Madrid’de %7,5, Tokyo’da %3,8, Şangay’da %5,1, Sao Paulo’da %6, Riyad’da %9,8, Dubai’de %9,4, Beyrut’ta %3 ve Kahire’de %4,2.

Zararın ve silinen borçların büyüklüğünden dolayı, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ve İngiltere Başbakanı Gordon Brown, 27.03.2008’deki görüşmeleri çerçevesinde, bankaları silinen borçlarını tam ve kesin bir şekilde acilen açıklamaya çağırdılar. Brown, geçen Ocak ayında İngiltere’nin, Amerikan emlak kredileri krizinden kaynaklanan güven krizi nedeniyle çetin ve riskli bir durumda olan küresel ekonomi ile birlikte zorlu bir deneyim ile karşı karşıya olduğunu söyledi. Bu açıklaması, mortgage kredileri sektöründe İngiltere’nin en büyük beşinci banka kuruluşu olan Northern Rock’ın, Birleşik Devletler’deki mortgage krizinin yansımaları nedeniyle aşırı zarara maruz kalmasından sonra geldi.

İşte böylece Amerika, mortgage şirketleri krizini, bir Amerikan krizinden devletlerarası bir krize dönüştürmüştür. Öyle ki Avrupa’daki merkez bankaları, geçen sene mortgage şirketlerine 150 milyar dolardan fazla destek sağlamışlardır ki küresel şirketlerin tüm dünya devletlerine yayılmış olması ve

küreselleşme sisteminden dolayı iç içe geçmiş olması sebebiyle bu krizden zarar görmesinler ve dünyadaki borsalar, bu cümleden Avrupa'dakiler çökmesin. Böylelikle Amerika Avrupa'ya şantaj yaptı ve kendi şirketlerini, yani bu vesileyle Amerikan mortgage şirketlerini desteklemiş oldu.

Velhâsıl; Amerikan krizinin iktisâdî ve siyâsî olmak üzere pek çok boyutu vardır. Nitekim Amerika, doların düşmesine yol açan hakikî krizlerden geçmektedir. Dolayısıyla siyâsî manevralara yahut "entrikalara" başvurmuştur ki bütün dünyayı kendi krizlerine ortak etsin. Aksi takdirde bütün dünya onunla birlikte boğulacaktır, hele ki küreselleşme bu kadar yayılmış iken, piyasa ekonomisi adı altında tüm piyasalar birbirine açılmış iken ve tüm şirketleri dünya çapına uzanıp iç içe girmiş iken... Böylece dünya ülkelerinin piyasaları birbirlerine daha fazla açık hale gelmiştir.

İşte Amerika, hem ticârî açığını hafifletmek, hem de siyâsî şantaj yapmak üzere iktisâdî krizi sebebiyle Dolarının düşüşünü böyle istismar etmiştir, bilhassa muazzam Dolar rezervi bulunan devletlere karşı. Kezâ Amerika, bu mortgage şirketleri krizini devletlerarası bir kriz haline de getirebilmiştir, hem de bu krizden hiç de uzak olmadığı halde! Bununla birlikte Amerika'nın tüm bu siyâsî işleri, Amerikan ekonomisini büyümeye götürmeyecektir, bilakis sadece çöküşünü durdurabilecektir. Küreselleşme politikası ve açık piyasalar olmasaydı, dünya ekonomisine tahakküm eden Kapitalist iktisat nizâmı olmasaydı... halen merkezî rezerv olarak Dolar'a dayanan devletler olmasaydı... Bütün bunlar olmasaydı, Amerikan ekonomisi şu ana kadar asla ayakta kalamazdı.

Üçüncüsü: Petrol, altın ve demir gibi madenî ürünlerin fiyatlarındaki artışın sebebine gelince; mortgage şirketlerinin çökmesinden, hisse senetleri ve tahvil piyasasının düşmesinden, borsa endekslerinin değer kaybına uğramasından sonra yatırımcıların, hisse senedi, tahvil, bono ve benzeri reel değeri (zâtî kıymeti) olmayan, yani kendisine dayalı, sübjektif bir kıymet taşımayan yatırım araçlarına güveni azalmıştır. Böylece yatırımcılar, altın ve diğer değerli madenler gibi zâtî kıymeti olan yatırım araçlarına yönelmişlerdir. Bu da altına olan talebi artırıp fiyatını korkunç oranda yükseltmiştir. Nihayet altının ons fiyatı 1000\$'a ulaşmıştır ve mevcut koşulların seyrine göre yaklaşık 1500\$'a yükselmeye adaydır.

Altın fiyatlarının yükselmesinden en çok zarar gören Birleşik Devletler'dir. Zîra bu durum -sürmesi halinde- Dolar'ın, basılı bir kağıt parçasından öte geçmeyen bir değere düşmesine götürür. Onun için önümüzdeki dönemde Amerika'nın altının fiyatlarını frenlemesi muhtemeldir. Bunun göstergeleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Nitekim IMF, bütçe açığı gerekçesiyle 403 ton altın satma kararı almıştır. Ancak IMF bu satışı uzun vadeli bir süreç dâhilinde gerçekleştireceğini açıklamıştır. Bu da altın fiyatının düşmesine etki edebilecek "spekülatif" bir açıklamadır. Yine bu altın satışının merkez bankalarına yapılması ihtimâlî de vardır. Bu da merkez bankalarının faiz oranlarını yükseltmesine, dolayısıyla kur fiyatlarının yükselmesine neden olacaktır. Yine IMF'nin 9 Nisan 2008'de mâlî krizin bir trilyon dolara mâl olacağına dair açıklamaları, vâkıanın doğru ve dürüst bir biçimde açıklamaktan ziyade, ekonomik ve finansal seyri değiştirmeye yönelik bir spekülasyon mesâbesindedir. İngiliz Telegraph Gazetesi'nin bir yorumunda geçtiği gibi, IMF mevcut mâlî krizden çıkış için başvurulabilecek son adrestir ve bu açıklama, bunun alt yapısını hazırlama mesâbesindedir.

Böylelikle doların düşmesi ve yatırımcılar nezdinde Amerikan varlıkları piyasasına duyulan güvensizlik krizi, pek çok yatırımcıyı güvene dayalı banknotlara yatırım yapmamaya yöneltmiştir. Bunun aklî değerlendirmesi şudur; mevcut banknotlar genel olarak somut varlıklara dayanmamaktadır, yani böylesi havalarda güven krizi diğer para birimlerine de hızla yayılır. Bu nedenle bazı merkez bankaları -Çin Merkez Bankası gibi- altın satın almaya başlamış, bu da altın fiyatlarını en üst seviyesine çıkarmıştır. Yine aynı sebeple, gümüş ve platin gibi bazı maden fiyatları da yükselmiştir. Benzer şekilde Çin ile Hindistan'ın bakıra, çinkoya, alüminyuma ve nikel ile artan talebi nedeniyle bunların da fiyatları artmıştır. Çin ile Hindistan'ın bu madenlere yönelik talebi, hızla büyüyen ekonomilerinden dolayıdır ve bu maden talebi Çin tarafından 12 senedir, Hindistan tarafından da 4 senedir sürmektedir. Nitekim Çin altyapısı için bir trilyon dolar harcamış, gelecek 15 sene içerisinde her sene ek 50 milyar dolar harcama yapacaktır. Yine Hindistan da 6 senedir altyapı restorasyon çalışmalarına başlamıştır. Altyapı yatırımları başlangıçta zayıftı, ancak son 4 senede yatırımların hacmi 50 milyar doları bulmuştur. Gelecek on yıl için de her sene 30 ilâ 40 milyar dolarlık yatırım plânı hazırlamıştır. Fakat bu plânı takviye etmeye yetecek maden bulunamamaktadır. Bunun da ötesinde, petrol fiyatlarının yükselmesi üretim maliyetlerinin artmasına, dolayısıyla genel olarak fiyatların yükselmesine neden olmuştur.

Petrol fiyatlarının yükselmesinin nedeni, Dolar'ın değerinin düşmesine ve petrole olan ihtiyaçlarını gidermek üzere aşırı taleplerini karşılamak için Avrupa Birliği, Çin ve Hindistan gibi devletler tarafından petrolü alım gücünün artmasına döner. Yine de petrol fiyatlarının artışına götüren daha önemli neden spekülasyondur. Nitekim Amerika'nın petrole ilişkin spekülasyonları fiyatlarının artmasına yol açmıştır. Bu da petrol satın almayı talep edenlerden gelen piyasadaki mevcut dolarları toplamak içindir. Tâ ki Amerika, parasının çöküşünü önleyebilsin. Amerikan petrol rezervleri hakkındaki bilgilerin sabit olmamasının sebebi de budur zaten.

Fiyatların yükselmesinde spekülasyonların önemli bir rolü vardır. Meselâ; yakın geçmişte petrole ilişkin spekülasyonlar arttığı gibi, başta altın olmak üzere maden fiyatlarında da spekülasyonlar artmıştır. Nitekim altının fiyatlarının daha da yükselmesi, Çin, Rusya ve bazı Asya ülkelerinin sahip oldukları muazzam Dolar birikimlerinden kurtulmak için altına yönelmeleri sonucunda olmuştur. Zira devletler Dolar'a güvenmez olmuşlar, düşmesi sebebiyle muazzam zararlara uğramışlardır. Kezâ Çin'in demir ve sanayi için gerekli diğer madenlerin alımına yönelmesi, demir ve benzeri madenlerin fiyatlarını artırmıştır. Meselâ; Almanya'da hurda demire büyük bir yöneliş yaşanmış, fiyatları yükselmiş, hatta ikiye katlanmıştır. Çünkü pek çokları bunu Çin'e ihraç etmeye başlamıştır.

Bilindiği gibi bir süredir Dolar düştükçe ters orantılı bir şekilde petrolün fiyatı yükselmiştir. Bugünün vâkıası da öyledir. Nitekim 17.04.2008'de petrol varil fiyatı 115\$ eşiğini aşmış, sonra artışını sürdürerek bugün, 05.05.2008 itibariyle 120\$'ı görmüştür. Böylelikle petrol fiyatları, bilhassa Çin ve diğer yükselen ekonomilerde oluşan talebin artmasıyla 2002 yılına göre dört kattan fazla artmıştır. Beklentiler, petrol fiyatlarının gelecek Aralık ayının sonunda 130\$'a ulaşacağına işaret etmektedir.

Dördüncüsü: Küresel gıda krizine gelince; Amerikan mortgage krizinin doğurduğu kötüleşen küresel ekonomik kriz gölgesinde, küresel gıda güvenliğini tehdit eden oldukça tehlikeli bir başka kriz olarak ortaya çıkmıştır. Dünya çapında ekmekten süte kadar gıda fiyatları yükselmiştir. Bu kriz; son senelerde buğday, mısır, pirinç ve diğer temel gıda ürünlerindeki fiyat artışları ardından son zamanlarda baş göstermiş, geçen birkaç ay içerisinde kaygı verici oranda tırmanmıştır. 06.12.2007'de İngiliz Economist Dergisi yayınladığı bir raporda, hububat fiyatlarının, Economist Dergisi'nin 1945'te gıda maddeleri fiyatlarına ilişkin endeksi oluşturmasından bu yana hiç görülmemiş bir biçimde arttığını kaydetmiştir. Economist'e göre artış oranı %75'e ulaşmıştır. Dünya çapında hububat fiyatları konusunda ilk küresel standardı temsil eden Chicago Ticâret Borsası (Chicago Board of Trade) ise buğday fiyatlarının %90, soya fasulyesinin %80 ve mısırın %20 oranında arttığını ve fiyatların o tarihten bugüne yükselmeye devam ettiğini vurgulamıştır. Fiyat artışlarının ve dolayısıyla gıda krizinin nedenlerinden en bâriz olanları aşağıdakilerdir:

1. **Petrol Fiyatlarının Artması ve Dolar Kurunun Düşmesi:** Petrol fiyatlarının yükselmesi; tohum, gübre, haşere ilaçları, araçlar ve nakliyat gibi zirâî gereksinimlerin fiyatlarında artışa yol açmıştır. Dolayısıyla üretim ve nakliyat maliyetinin yükselmesi, başta buğday, pirinç ve mısır başta olmak üzere gıda maddelerinin fiyatlarındaki artışa etki etmiştir. Meselâ; geçen sene boyunca Filipinler'de pirincin fiyatı %70 oranında artmıştır. Bir yönden böyledir. Başka bir yönden ise şöyledir; gıda maddelerinin fiyatları, çoğunlukla Dolar'a endekslenmiştir. Dolayısıyla Dolar'ın değeri düştükçe, otomatik olarak bu fiyatlar artmıştır. Economist Gratsiano şöyle diyordu: *"Dolardaki güven kaybı, yatırım fonlarını, birincil emtiada yüksek kârlar aramaya yöneltti... Önce madenlerde, sonra gıdada."* Yine pek çok spekülâtör son beş sene içerisinde hisse senedi ve tahvil piyasalarından elde ettikleri kârdan daha fazla kâr arayışı içerisinde mallarını birincil emtia piyasalarına kaydırmışlardır.
2. **İklimsel Koşullar:** Kasırgalar, fırtınalar ve kuraklık gibi faktörler zirâî üretimin düşmesine etki etmiştir. Meselâ; en büyük hububat ihrâcâtçılarından biri olan Avustralya, tarihinin en ciddi kuraklık riski ile karşı karşıya kalmıştır... Son zamanlarda bu iklimsel koşullara, et tüketiminin artmasına yol açan Çin, Hindistan ve Brezilya gibi bazı devletlerin ekonomik atılımı da eşlik etmiştir. Bilindiği gibi 100 kalorilik bir et parçasının üretimi için, hayvanların 700 kalorilik tahıl ile doyurulması gerekir. Oysa Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) verilerine göre; 2,13 milyar ton tahılın yalnızca 1,01 milyar tonu insanların ihtiyaçlarına ayrılmıştır. Dolayısıyla hayvan yetiştiriciliği küresel çapta fiyatları artırmaktadır.
3. **Hububattan Biyo-yakıt Üretimi:** Gıda konusunda Birleşmiş Milletler Özel Raportörü olan Jean Ziegler, Alman Deutsche Welle Radyosu'na verdiği demeçte, dünyada gıda fiyatlarını daha çok yukarı çekebileceğinden dolayı büyük miktarda biyo-yakıt üretiminin *"insanlığa karşı suç"* olduğu

yorumunu yapmıştır. Biyo-yakıt üretimi zirâî ürünlere dayalıdır. Son yıllarda pek çok sanayi devleti, fiyatları rekor düzeye çıkan petrole bağımlılıklarını azaltmak için zirâî mahsulleri ve tarım arazilerini biyo-yakıt üretiminde kullanmıştır. Bu da biyo-yakıt talebin artmasına yol açmış, dolayısıyla hububat fiyatlarının artmasına neden olmuştur. Birleşik Devletler ve Brezilya gibi ülkelerde tarım arazileri, etanol üretimi için mısır ve soya fasulyesi ziraatine ayrılmıştır. Birleşik Devletler’de 2001 yılından beri biyo-yakıt olarak değerlendirilen etanolün üretimi için kullanılan mısır miktarı %300 oranında artmıştır. Yine Amerika, 2017 başına kadar 35 milyar galon (133 milyar litre) etanol üretimi için uğraşmaktadır. Nitekim Amerikan Kongresi, 2005 yılı enerji belgesinde soyadan çıkarılan etanol üretiminin 2006 yılında 4 milyar galondan 2012 yılında 7,5 milyar galona yükseltilmesini onaylamıştır. Yine 2007 yılı Mart ayında Amerikan Başkanı George Bush, Brezilyalı mevkîdaşı Luiz Inácio Lula da Silva ile, etanol üretimine yönelik araştırmalar yapılması, gelecek neslin bu yönde geliştirilmesi ve bilhassa Orta Amerika ülkeleri arasında bir biyo-yakıt ticarî birlikteliği oluşturulması maksadıyla iki ülke arasında ortak işbirliğine yönelik “Etanol Mukâvelesi” imzalamak üzere görüşmüştür. İki başkan arasındaki bu etanol anlaşması, biyo-yakıt üretiminde kullanılmak üzere hububat tarımının çarpıcı gelişiminin başlangıcı olmuştur. Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Ekvador ve Uruguay’daki yeşil alanlar ve orman arazileri üzerinde biyo-yakıt üretimi için şeker kamışı, palmiye yağı ve soya tarlaları belirlenmiştir. Nitekim soya tarlaları, orman arazilerinden Brezilya’da 21 milyon hektarlık, Arjantin’de ise 14 milyon hektarlık alan işgâl etmiştir. Hububat fiyatları yükseldiği sürece bu görüntü pek değişecek gibi de görünmemektedir. Nitekim 2008 yılında üretilecek 2,13 milyar ton hububatın 100 milyon tonu biyo-yakıt çıkarmak için kullanılacaktır. Diğer bir ifadeyle bu kadar ton hububat, arabaları doyurmak için tahsis edilecektir.

4. İdârî ve Siyâsî Başarısızlık: Stratejik bir üretim olarak buğday üretimine gelince; Avrupa Birliği 122 milyon ton, Çin 106 milyon ton, Hindistan 75 milyon ton, Birleşik Devletler 56 milyon ton ve Rusya 48 milyon ton buğday üretirken, Birleşik Devletler 32 milyon ton, Kanada 15 milyon ton, Avrupa Birliği 10 milyon ton ve Arjantin de 10 milyon ton buğday ihraç etmektedir. Arap devletlerine gelince; -Suriye hariç- başta dünyada en çok buğday ithal eden Büyük Nîl beldesi Mısır olmak üzere hepsi buğday ithâl etmektedir. Mısır 7 milyon ton, Fransızlar döneminde meşhurlaşan tarım arazileri ve Atlas Dağları beldesi Cezayir 5 milyon ton, Dicle ve Fırat beldesi Irak 3 milyon ton, Fas 3 milyon ton, Yemen yaklaşık 3 milyon ton, Tunus 1 milyon ton ve Ürdün yarım milyon ton buğday ithal etmektedir. Dolar’ın düşmesi ve petrol fiyatlarının yükselmesi gölgesinde, buğday ithâlâtı da hayli fazla külfetli olmaktadır. Bu da mâkul fiyatlara buğday ve hububat bulsalar bile, bu devletlerin bütçelerine muazzam bedeller yüklemektedir. Bu devletler, su kaynaklarına ve verimli arazilere sahip oldukları halde böyle olmaktadır. Gerçekten Atlas Dağları, Büyük Nîl ve Fırat-Dicle beldelerinin dünyanın en büyük buğday ithâlâtçıları olmaları menfur bir vâkıa değil midir?! Belki de Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki su kaynakları hakkında Dünya Bankası’nın yayınladığı raporda geçen öneriler, Arap devletlerinin ne kadar habîs politikalar izlediğini ifşa etmektedir. Raporda, su rezervlerinin, su tüketimini azaltan tarım politikalarına göre belirlenmesi gerektiği sonucuna varılmakta, domates ve kavun ziraati önerilmektedir, buğday ziraati değil! Tabiatıyla Dünya Bankası önerilerinin, Dünya Bankası Su Uzmanı Pier Francesco Mantovani’nin dediği gibi, mühendislerin belirlediği icraatlar ile değil, derin siyâsî reformlar ile alâkası vardır! Bilindiği gibi, birçok devletin buğday üretim potansiyeli mevcuttur, ancak IMF’nin bağlı bulunduğu Sömürgecilik siyâseti buna engel olmaktadır. Zîra IMF kendi siyâsetine bağlı kalan devletlere tütün, pamuk gibi ürünlerin ziraatini teşvik etmekte ve bunların ziraati için krediler ve destekler verirken buğday ziraatine yönelik kredileri ve destekleri men etmektedir. Bu da Batı’daki fabrikaları bu ürünlerle beslemek içindir.

Muhakkak ki Allah, Müslümanların beldelerini verimli araziler ve bereketli sular ile donatmıştır. Bunlardan en güzel bir şekilde istifade edilmesiyle, Müslümanlara müreffeh bir yaşam sunulabilir. Lâkin şüphesiz bu, Hakîm ve Habîr olan Allah’ın katından sâlih bir nizâm gerektirir, İslâm Nizâmı gerektirir; yeryüzünü hayır ve adâlet ile dolduracak Râşidî Hilâfet gerektirir. Umulur ki bu, Allah’ın izniyle çok yakındır.